

UDK:325.2:266](680=163.42)
266:325.2](680=163.42)
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 14. 04. 2003.
Prihvaćeno: 21. 07. 2003.

ANTE LAUŠIĆ

Institut za migracije i narodnosti, Zagreb

Hrvatska katolička misija u službi južnoafričkih Hrvata

SAŽETAK

Iz višestoljetne migracije Hrvata i njihova razmještaja na nove prostore gotovo diljem svijeta, nezaobilazan je i afrički kontinent, posebice njegov krajnji jug – današnja Južnoafrička Republika. I ovdje, kao i u mnogim hrvatskim iseljeničkim kolonijama, useljavanje nije bilo masovno i organizirano, kao primjerice ono na američkim kontinentima, Australiji i Novom Zelandu, već pojedinačno, spontano ili manje grupno. Dolazilo se na poziv i uz potporu ranije doseljenog bližeg ili daljnjeg rodaka, svojte, prijatelja ili dobronamjerna znanca. Udaljenost i po nekoliko tisuća kilometara (primjerice Cape Town – Pretorija) nije ih od samih početaka razdvajala u kontaktima i, što je najvažnije, u materijalnoj i moralnoj uzajamnosti, bilo individualno, bilo preko organiziranih potpornih udruga koje sustavno možemo pratiti sve tamo od početka 20. stoljeća pa do naših dana; nekoć bijahu jače i mnogobrojnije, danas su slabije i malobrojnije. Od šezdesetih godina prošlog stoljeća, međutim, predvodnik svih dotadašnjih udruga i humanitarnih društava postaje Hrvatska katolička zajednica, revni čuvar vjerskoga i kulturnog života Hrvata Južne Afrike, što je i osnovna poruka ovoga članka u kojemu se nastoji priopćiti njezin nastanak, razvitak i sadašnjost.

KLJUČNE RIJEČI: Hrvati, iseljenišтво, Južna Afrika, Katolička zajednica, župa sv. Jeronima

Kroz povijest Hrvata s afričkog juga

Glavni smjerovi kretanja hrvatskih iseljenika vodili su prema svim svjetskim kontinentima, a navlastito u smjeru SAD-a i Kanade, Južne Amerike, Australije i Novog Zelanda. Iseljenički putovi Hrvata, međutim, nisu mimoišli ni afrički kontinent. Doduše, taj iseljenički potočić prema »Crnom kontinentu«, kako smo na jednom mjestu zapisali »ni u kojem vremenu nije postao rijekom, pa je prema tomu i Južnoafrička Republika bila uglavnom udaljena od tih glavnih emigrantskih strujanja iz Hrvatske. Stoga u njoj i znatno manji broj naših iseljenika, koji ni u koje vrijeme nije dosezao deset tisuća« (Laušić, Anić, 2000: 49).

Sukladno tako malenu broju iseljenika bio je i slab naš interes za njih, što se posebice očituje u manjkavosti pisanih izvora i literature o njima. Uz dosta rijetke opširnije publikacije (Holjevac, 1968; Mursalo, 1981; Laušić, Anić, 2000) u kojima se govori o Hrvatima u Južnoj Africi, stanovite pojedinosti mogu se naći u službenim i privatnim arhivima u Den Haagu, Johannesburgu, Pretoriji, zbirnim pregledima i enciklopedijama, novinama iz domovine i iseljeničkih kolonija, te Popisima stanovništva što su se provodili u pokrajinama Južne Afrike od polovine pretprošlog stoljeća, poglavito onima koje se odnose na europske emigrante.

Za prve hrvatske emigrante koji su se nastanili u provinciji Cape Town, Većeslav Holjevac pretpostavlja »da je to bilo oko godine 1885.« i da je bilo »pojedinaca doseljenih iz primorskih krajeva Hrvatske koji su živjeli u Transvaalu još u vrijeme otkrića zlata, a neki su se borili i u burskom ratu«. To je uvjerenje Holjevac temeljio i na sačuvanoj uspomeni na Nikolu Stipetića »koji je bio jedan od pionira i doselio se oko 1890. iz Slanoga kraj Dubrovnika sa skupinom od deset Hrvata iz Dalmacije« (Holjevac, 1968: 256) koji da se nastaniše u Kimberleyu kao radnici u rudnicima dijamanata.

Našeg su najboljeg poznavatelja dotične problematike, Tvrtka A. Mursala, izvori iz Arhiva u Cape Townu i Haagu uputili na drugu i ispravniju tvrdnju, prema kojoj se prvi Hrvat koji se nastanio u Južnoj Africi zove Franciscus Drago, rodom iz Castelnuova (Hercegovina). On se kao aktivni vojnik u službi Istočnoindijske-nizozemske kompanije našao silom prilika u Cape Townu u lipnju 1757. Naredne mu se godine pridružio Riječanin Josip Kacer Cigančić, kasnije poznatiji pod imenom Drago Rosa (Mursalo, 1984: 9).

Zacijelo je tijekom 18. stoljeća takvih pojedinačnih useljavanja bilo znatno više, jer je naših mornara i puškara bilo i na nizozemskim i engleskim brodovima Istočnoindijske kompanije koji su doplovljavali u »prolaznu opskrbnu i remontnu postaju« Cape Town odakle se pomorcima pružala prilika za dezertiranje, ako su za to imali razloga i interesa.

Godine 1829. Istranin Jeronim Marinković onamo je dospio sa skupinom Talijana i ubrzo se oženio Nizozemkom. Njegovo osmero djece i danas živi u Južnoj Africi, kao ugledni građani i »pripadnici reformirane protestantske holandske crkve« (Mursalo, 1984: 9). Četrdesetak godina kasnije (između 1860. i 1868.) izvori spominju Dubrovčanina Nikolu Matkovića, vlasnika gostionice u Cape Townu, i njegova brata mornara Pavla, te stanovitog, također Dubrovčanina, Gusića (u drugoj južnoafričkoj britanskoj koloniji, Natalu).

Prilika je za spomenuti još dva izvora koja su u svezi s našom temom. U Arhivu Iseljeničkog komesarijata u Zagrebu nalazi se izrezak »Naši iseljenici u Južnoj Africi« (*Jutarnji list*, 27. ožujka 1937), u kojemu između ostalog piše kako su prvi naši iseljenici onamo stigli tek u zadnjem desetljeću pretprošlog stoljeća. Jerko Skopinić, čovjek koji je očito čitao dotični članak, vlastoručno je tintom na njegovoj margini napisao: »Ne stoji! Moj rođak Jerko Skopinić (podvukao J. S.) iz Malog Lošinja vratio se iz Johannesburga kad je meni bilo 10 godina, dakle g. 1881.« Nadalje, K. Derado i I. Čizmić između ostalih Bračana u Južnoj Africi navode imena Vice Vladislavića (r. 1847. u Milni), koji je došao u Južnu Afriku 1865., i Jerka Ljubetića (r. 1849. u Sutivanu), koji je onamo stigao 1867. (1982: 421 i 425).

Sve nas to u stanovitu smislu upućuje na to da se useljavanje Hrvata na južnoafričke prostore do 1870. može smatrati pojedinačnim, neorganiziranim i profesionalno neodređenim. Osjetan pomak u doseljavanju nastaje pronalaskom zlata i dijamanata u koloniji Cape i Transvaalu, o čemu svjedoče i popisi stanovništva. Tako je cenzus iz 1875. zabilježio u koloniji Cape četrnaest emigranata iz Austrije, tri iz Mađarske i 68 iz Italije, a onaj iz 1891. već 229 osoba iz Austro-Ugarske (gdje među prvima i drugima valja tražiti Hrvate). Hrvata je moralo biti, i nedvojbeno je bilo, i u Transvaalu.

U najboljoj namjeri da se utvrdi barem približan broj Hrvata, ne samo u Južnoafričkoj Republici nego i u drugim useljeničkim zemljama u prošlosti, Ljubomir Antić

ispravno upozorava na nepremostivu prepreku zbog koje smo upućeni isključivo na aproksimacije – kazavši: »Nepostojanje preciznih statistika kako zemlje iseljenika tako i zemlje useljenja, registracija doseljenika prema zemlji iseljenika, a ne prema nacionalnoj pripadnosti generacija rođenih u iseljeništvu...« (1990). Procjene približno pouzdano ukazuju da je u toj zemlji prije stotinjak godina živjelo oko dvije tisuće Hrvata. Ni jedan izvor, nažalost, to ne potvrđuje. Aproksimacije se drži i Tvrtko A. Mursalo kad navodi da je u Transvaalu godine 1886. bilo samo 200 pripadnika hrvatske narodnosti, odnosno 229 austrougarskih državljana u koloniji Cape (zacijelo svi nisu Hrvati, kao što je isto tako sigurno da je Hrvata bilo i među popisanim »Talijanima«). Prema istom autoru, godine 1908. radilo je 400–500 naših iseljenika u raznim južnoafričkim rudnicima (1981: 89).

Pisane tragove o Hrvatima na jugu Afrike nalazimo i u putopisnoj knjizi *Od Capstadta u zemlji Mašukulumba* (tiskano u Beču 1890.), češkog liječnika dr. Emila Holoba, koji je potkraj pretprošlog stoljeća višekratno boravio u Africi (posljednji put 1883.–1887.). Putopis je u nastavcima izlazio u Beču, a neke njegove dijelove preuzimao je list *Naša sloga* koji je na hrvatskome jeziku izlazio u Trstu. U broju od 17. travnja 1890. Holob piše da »u Kimberleyu imade mnogo naših Istrana – Hrvata koji su se tamo zaputili da poštenim svojim trudom i radom u tih dijamantnih rudokopih zasluže koju svoticu novca, što je mnogima u istinu kako čujemo i za rukom pošlo«. U brojanju Hrvata u Kimberleyu mnogo bi nam koristilo kad bismo znali što znači ovo Holobovo »mnogo naših«, tj. koliko je to mnogo?

Devet godina kasnije, na tragu približnog broja hrvatskih doseljenika, članak iz zagrebačke pravaške *Hrvatske domovine* upoznaje nas s molbenicom što su je afrički Hrvati iz Transaala uputili bečkoj vladi, da se »u Pretoriju pošalje konzula ili da se konzulat povjeri kojem tamošnjem Hrvat«. Na ovu zamolbu, stoji dalje, »potpisao se je za četrdeset i osam sati više od četiri stotine Hrvata«, među kojim je bilo »trgovaca, rudara, i svake vrste zanatlija došavših iz Dalmacije, zatim iz Hrvatskog primorja, te ponešto iz Istre« (*Hrvatska domovina*, 1899).

Taj navod dobro služi za procjenu tadašnjeg broja naših iseljenika, ali istodobno traži odgovor barem na sljedeća pitanja. Ako ih je toliko za tako kratko vrijeme uspjelo potpisati na jednome mjestu, koliko ih je tek bilo na drugim mjestima južnoafričkog prostora? Kolik bi minimalni broj ljudi uopće tražio konzula? Tko ih je na molbu uopće nagovorio?

Nepouzdanost podataka o mogućem broju hrvatskih iseljenika u to doba pokazuje i navod uvaženog statističara Josipa Lakatoša (1914), kada tvrdi da ih je moglo biti svega 200–250. Opravdana je stoga pretpostavka Lj. Antića da se radi ovdje i o Hrvatima koji su doseljivali iz drugih zemalja, unatoč činjenici što za ovo »ne nalazimo uporište ni u dokumentima ni u literaturi« (1990).

Pronalazak dijamanta u Kimberleyu (Kaaap) godine 1867., a posebice zlata u Witwatersrandu (Transvaal) 1886. namamilo je doseljenike u novootvorene rudnike uz čvrsto jamstvo trajnijeg zapošljavanja ne samo u rudnicima, nego i u građevinarstvu na cestama, lukama i naseljima, a poglavito željezničkim prugama od Cape Towna na jugu prema unutrašnjosti, primičući se tako i svojim trajnijim boravištima, Johannes-

burgu i Pretoriji, u kojoj je manji broj ostao na farmama. Potkraj 19. stoljeća procjene govore da je »na dnu Crne zemlje« moglo biti oko 2500 Hrvata koji su onamo stizali uglavnom iz Dalmacije, poglavito s Pelješca, doline Neretve, Makarskog primorja, sjeverne strane Biokova, Visa, Brača i Korčule, te znatan broj iz Hrvatskog primorja i djelomice iz Gorskog kotara i Istre.

Brojčano stanje hrvatskih iseljenika u toj zemlji nije se osobito promijenilo ni na početku 20. stoljeća, kao ni neposredno nakon Prvoga svjetskog rata. Točnost je podataka i u tom razdoblju dvojbeno. Iz pera iseljenika Stjepana Blakusa saznajemo da 1929. »naša jugoslavenska kolonija u čitavoj Africi uključujući i Rhodesie broji oko 2.000 duša, od kojih je 95 posto Hrvata« (1929). *Novi iseljenik* pak za 1936. navodi da se u Južnoafričkoj Uniji i Rodeziji udomilo 2900 iseljenika iz Kraljevine Jugoslavije, a *Jutarnji list* dvije godine kasnije (1938) izvješćuje o 4000 naših iseljenika, koji žive u 22 naselja, a najviše ih je u Johannesburgu (oko tisuću osoba). Sve nas to, uz ostalo, upozorava (unatoč pomanjkanju vjerodostojnih izvora) da je teško opovrći i procjene od 3500 do 4000 naših iseljenika i njihovih potomaka neposredno uoči Drugoga svjetskog rata, jednako kao i današnju brojku koja ne prelazi šest tisuća.¹ Istom znamo da ih je danas najviše nastanjeno u Johannesburgu, Cape Townu i Durbanu, a ima ih i u Vanderbilparku, Penetownu, Stellenbachu, Piettermaritzburgu, Westvilleu, Roodeparku, Biakvanu i još nekim manjim naseljima.

Bez obzira na veću ili manju točnost ukupnog broja u pojedinom razdoblju, među hrvatskim je iseljenicima u Južnoafričkoj Republici bilo, a ima i sada, vrlo istaknutih i uspješnih, od kojih smo neke nedavno spomenuli (Laušić, Anić, 2000: 55–56). Svi oni i još mnogi nespomenuti ugledni iseljenici hrvatskog podrijetla imat će zacijelo vjerne sljedbenike u mlađoj generaciji koja se tek školuje. Usput recimo da sada samo na witwatersrandskom Sveučilištu u Johannesburgu na različitim fakultetima uspješno studira preko šezdeset studenata potomaka naših iseljenika, a toliko ih je i među živućima s fakultetskom spremom.

U svim vremenima i prilikama u kojima su naši sunarodnjaci ovdje živjeli, emigrantska ih je sudbina nužno upućivala na zbližavanje i zajedništvo, pa njihove veze od samih početaka doseljavanja bivaju evidentne u svim oblicima suradnje. Kao i u drugim iseljeničkim sredinama, tako se i ovdje zameci zajedništva ogledaju prvenstveno u spontanoj organizaciji uzajamne pomoći. Klica budućih potpornih društava ležala je baš u životnoj nuždi i Božjem, društvenom i ljudskom napatku »Pomozi bližnjemu svomu«. A prvi oblici institucionalnog društvenog okupljanja nazirali su se na početku 20. stoljeća u organiziranju hrvatskog tamburaškog zbora u Johannesburgu i nastavili se kontinuirano formiranjem mnogih udruga i klubova: karitativnih, informativnih, sportskih i drugih (Laušić, Anić, 2000: 56–65). Ipak, najvažnija kohezijska snaga koja je naše iseljenike držala i drži u zajedništvu, nesumnjivo je Katolička crkva, odnosno Hrvatska katolička misija koja već 33 godine djeluje na jugu Afrike.

¹ Imajući u vidu evidenciju o broju Hrvata prijavljenih u župnom uredu i onih koji se vode u hrvatskom veleposlanstvu u Johannesburgu, te podatke koje smo prikupili u svom anketnom istraživanju (1993.) usudili bismo se tvrditi da sada u Južnoafričkoj Republici ne živi više od šest tisuća pripadnika hrvatske nacionalnosti.

Od prvih početaka dušobrižništva do naših dana

Na dugom i napornom, ali u konačnici uspješnom, putu Katolička je crkva svoju dušobrižničku misiju za iseljenike općenito, pa tako i Hrvate u Južnoj Africi, započela izdavanjem raznih dokumenata na razmeđu 19. i 20. stoljeća, točnije u doba pontifikata pape Leona XIII. (1878.–1903.), a potom za njegovog nasljednika, pape Pia X. (1903.–1914.) koji je izdao propis *De Catholicorum in exteris regionibus emigratione, Cummomnes Catholicos*. Za pape Benedikta XV. (1914.–1922.) izdan je, godine 1918., dekret kojim se postavlja posebni crkveni dužnosnik za iseljenike i zarobljenike u Italiji, naređujući da o dotičnima moraju skrbiti svećenici njihova jezika. Papa Pio XI. (1922.–1939.) osniva mnogo nacionalnih župa (misija) među iseljenicima i izbjeglicama u koje šalje svećenike, a već njegov nasljednik, papa Pio XII. (1939.–1958.), obznanjuje apostolsku konstituciju *Exul familia* koja donosi uvid u duhovnu i socijalnu skrb Crkve sv. Ambrozija (oko 340.–397.) do naših dana, te propise za što učinkovitiju pastoralnu praksu. Na inicijativu pape Ivana XXIII. (1958.–1963.), II. je vatikanski sabor uvelike raspravljao o problemima migracija, temeljem čega je 1969. Sveta kongregacija za emigrante izdala, a papa Pavao VI. (1963.–1978.) proglasio *Upute o pastoralnoj brizi za emigrante*. Mjeseca kolovoza iste godine objelodanjena su još dva nova vrhunska dokumenta: *Pastoralis migratorum cura* i *Instructis de pastoralis migratorum cura*. U potonjem je izrijekom naglašena suodgovornost biskupa i neposredna odgovornost mjesnih župnika u sredinama koje osobe napuštaju i onih u koje doseljavaju.

Znatno prije no što su pokrenute inicijative iz katoličke središnjice Rima za skrb o migrantima, crkvene su vlasti u pojedinim zemljama slale za svojim iseljenicima misionare ili su se pak sami iseljenici pobrinuli da pronađu dušobrižnika. Tu praksu kršćanskih naroda pratila je i Crkva u Hrvata, koja je i službeno još godine 1912. zalaganjem nadbiskupa Antuna Bauera (1914–1937.) i zagrebačkih franjevacu utemeljila Društvo sv. Rafaela za naše iseljenike.

U doba kada je iseljena Hrvatska bila strogo odijeljena od domovine i kada se Hrvate u iseljeništvu velikim dijelom proglašavalo neprijateljskom emigracijom i otpadom hrvatskoga naroda, zdušnu brigu o njima vodio je zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac (1937.–1960.) na što nas podsjeća i Biskupska poslanica za Iseljenički dan godine 1990. u kojoj uz ostalo stoji: »Kardinal Alojzije Stepinac uvijek je brinuo za Hrvate izvan Domovine. U svoje je doba obnovio Društvo sv. Rafaela za zaštitu i pomoć hrvatskim iseljenicima. Bio je pokrenuo i časopis 'Hrvati u tuđini'. Našim radnicima u Njemačkoj slao je svećenike, molitvenike i poruke ... Tiskanjem knjiga svjedočanstava o kardinalu Stepincu kad se to u domovini nije smjelo, te imenovanjem mnogih škola i čak ulica svjetskih metropola iseljena se Hrvatska odužila velikom Kardinalu koji je hrvatskim radnicima u Njemačkoj 1940. uputio slijedeće riječi: 'Ako ste i daleko od rodnoga kraja, Bog nije daleko od vas. Naš najveći narodni ponos mora biti: čista savjest i poštenje!'«.²

Prve kontakte s hrvatskim iseljenicima ostvaruje splitski franjevački provincijal Petar Grabić godine 1929. posjetom našim sunarodnjacima u Belgiji, a iste godine split-

² »Kardinal Stepinac i hrvatsko iseljeništvu«, *Glas koncila*, br. 52, 30. prosinca 1990.

ski franjevci upućuju svoga prvog svećenika u Argentinu, dok će sarajevski biskup Šarić obići mnoga hrvatska iseljenička naselja na oba američka kontinenta. Tako su započeli pastoralni posjeti već uobičajeni u crkvenoj instituciji koja se zove Hrvatska inozemna pastva, o kojoj danas diljem svijeta vode brigu dvije institucije: Ravnateljstvo dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu sa sjedištem u Rimu, i Vijeće biskupske konferencije za hrvatsku emigraciju, sa sjedištem u Zagrebu.

Legalizacija liturgije na narodnom jeziku i osnutak spomenutih institucija za dušobrižništvo u Rimu i Zagrebu postadoše čvrstom osnovicom i odrednicom među našim iseljenicima diljem svijeta u organizaciji pastoralnoga života u novoj domovini. Neumorni inspiratori dušobrižništva u Južnoj Africi nakon rata bili su dr. Đuro Spužević, Milan Martinović i Roberto Lisica, koji je u toku razgovora koji smo vodili u Johannesburgu u svibnju 1993. rekao ovo: »Ne samo što smo željeli čuti riječ Božju nego smo htjeti imati i svoga svećenika koji će nam na našem jeziku propovijedati, biti uz nas u najvažnijim trenucima života, pri krštenju, vjenčanju i smrti«. I doista, nakon duga i naporna rada ta se želja Hrvata u Južnoafričkoj Republici ispunila 1969., kada su dobili svoju Hrvatsku katoličku misiju kao jednu od 192 hrvatske župe ili misije koliko ih danas ima u cijelome svijetu. Usput recimo da se i do tog vremena među južnoafričkim Hrvatima godišnje održavala najmanje jedna misa na hrvatskom jeziku, koju je najčešće služio Slovenac vlč. o. Albin Kladnik, te da su hrvatski iseljenici još od tridesetih godina, a poglavito nakon dolaska poslijeratne imigracije, sustavno radili ne samo na ostvarenju dušobrižništva, već usporedo i školske službe. Relevantni izvori bjelodano svjedoče kako se na tom ustrajnom putu došlo do ostvarenja željenog cilja. Pođimo redom.

U arhivu Hrvatske biskupske konferencije i ureda Dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu u Rimu postoji korespondencija koja govori o kontaktima između Južne Afrike i Zagreba, Johannesburga i Rima u nastojanju da i u tu zemlju dođe hrvatski svećenik. Izdvojimo nekoliko najznačajnijih kontakata.³

Tadašnji ravnatelj Hrvatske inozemne pastve, dr. Vladimir Vince, 30. 1. 1967. piše iz Rima u Johannesburg dr. Spuževiću: »Hvala Vam na dugom i iscrpnom pismu o prilikama u Južnoj Africi... Čovjeka srce boli, a i pamet mu staje, kad misli da bi se ipak moralo naći neko rješenje. Borim se svim silama da nekoga nađem, no poteškoće su do sada bile nepremostive«. U drugom pismu od 5. 7. iste godine Vince obznanjuje Spuževiću da će se već danas obratiti apostolskom delegatu Mc Geoughu u Pretoriji »da uspostavimo kontakt i principijelno dotaknemo neka pitanja, jer već imam u srcu i peru dva moguća kandidata...« U tom pismu Vince od vatikanskog diplomata traži više informacija o Hrvatima u Južnoj Africi, te spominje da je biskup Boyle već molio mostarskog biskupa Čulu da mu pošalje svećenika. Obraćajući se još ranije (27. 4.) franjevačkom provincijalu o. Jeronimu Lovriću, Vince među ostalim piše: »Posebno mi je na srcu Južna Afrika, koja još uopće nema hrvatskog misionara«. Opet u pismu Spuževiću, 25. 5., Vince kaže: »Problem je naći svećenika koji bi odgovarao za tamošnje prilike,

³ Dotične izvore dragovoljno mi je ustupio mns. Vladimir Stanković, danas vikar Zagrebačke nadbiskupije i nedvojbeno najbolji poznavatelj Hrvatske iseljene pastve, na čijem je čelu bio preko trideset godina. Među Hrvatima u Južnoafričkoj Republici proveo je preko sedamdeset dana, i to u pet navrata (1978., 1980., 1983., 1993. i 1996.).

za naš svijet, koji bi odgovarao vlastima civilnim i crkvenim. No, mogu reći da ga skoro već imam...« Nešto više od dva mjeseca potom (10. 7.) Vince šalje jedno pismo iz Münchena biskupu Boylu u Johannesburg, a drugo predsjedniku Biskupske konferencije Južne Afrike, kardinalu Owenu Mc Cannanu u Cape Town, i javlja im da ima svećenika za Južnu Afriku, moleći ih da se pobrinu za njegovo uzdržavanje. Šest dana kasnije Vince iz Kölna javlja Spuževiću: »Kako vidite, stvar više nije na vrbi svirala ... Vi sigurno poznajete don Juru Paršića (valjda Vam je on međutim i pisao) pa mi je drago da dolazi jedan koga poznajete ... Jako mi je drago moći Vam poslati ove dobre vijesti, a još draže će mi biti kad on bude tamo i kad dobijem vijesti da je dobro poradio na slavu Božju i na dobro našega ispaćenog hrvatskog naroda«. Istom, Vince se iz Rima (14. 8.) javlja Paršiću u Linz u Austriji: »Piši mi kojeg si datuma spreman poći u Johannesburg. Imam već principijelnu dozvolu i od tamošnjih crkvenih vlasti ... Javlja se dr. Spužević i jako je veseo da ćeš baš Ti doći, kojeg oni vole i poznaju ...« Već 30. 8. Vince iz Rima šalje Južnoafričkoj ambasadi u Beču molbu za Paršićevu ulaznu vizu. Istoga dana javlja Paršiću da u Johannesburg mora stići do 1. 10. 1967., budući da mu je sredstva za vizu od 600 US dolara i pomoć za početno snalaženje u Johannesburgu osigurao biskup Zaner iz Linza. U pismu od 13. 11. Vince ponovo piše Paršiću: »Dobio sam pismo od preuzvišenog biskupa Boyla iz Johannesburga u kojem veli da se raduje Tvom dolasku i da Hrvati spremaju kuću i srdačan doček. Na konzulatu u Beču su mi rekli da svaki čas očekuju dozvolu da Ti mogu ispostaviti vizu«.

Kako čitamo iz Vincina pisma upućenog Spuževiću 22. 11., nastao je neočekivani obrat oko Paršićeva odlaska u Johannesburg: »Nisam još u stanju da Vam definitivno potvrdim, a niti definitivno otkazem dolazak Jure Paršića. On je meni pismeno potvrdio da će otputovati u Johannesburg, ali mi neki drugi javljaju da se on predomislio i da će vjerojatno otići u jednu njemačku biskupiju. Ja se spremam na put u Ameriku. Potražit ću tamo nekoga koji bi došao k Vama umjesto Paršića, ako je točno što glasine tvrde da se on predomislio. Jasno da ću učiniti sve što bude moguće da se stvar što prije i što bolje riješi za dobrobit hrvatskog naroda u Johannesburgu.«

Istoga dana Vince piše u Zagreb pomoćnom biskupu Franji Kuhariću: »Zatezanje vlč. Paršića je neugodno i za drugu stranu: biskup Boyle iz Johannesburga i vjernici u Južnoj Africi sa čuđenjem pitaju zašto obećani svećenik ne dolazi«. Naknadno se Vinci javio i Spužević, razočaran otkazom Jure Paršića »koji je odustao, veli, radi srčane bolesti«.

Kada se sve tako završilo s Paršićem, ustrajni dr. Vince istom traga za novim rješenjem, pa se tako pismom od 20. 12. obraća svećeniku Matiji Štetiću u White Rocku u Kanadi: »Lijepo je od Vas što se pokazujete spremnim za službu među Hrvatima, posebno za Južnu Afriku, gdje toliko trebaju svećenika«. Vince je istodobno mislio na drugu kombinaciju, što iščitavamo iz njegova pisma od 29. 1. 1968. upućenog svećeniku Milošu Čulinu u kanadski grad Windsor: »Nisam zaboravio ni na drugu stvar o kojoj smo govorili, to jest da bi Vi bili spremni otići u Južnu Afriku, da 'misionarite' među tamošnjim Hrvatima ... Pošaljite mi Vaš curriculum vitae i molbu za premještanje u Južnu Afriku, da pomognem pokrenuti stvar u Konzistorijalnoj kongregaciji ...« Da osigura svećenika Čulinu za našega misionara u Johannesburgu, Vince se dan kasnije obraća pismom Dragutinu Kamberu u Torontu: »Još jedno važno pitanje:

Je li po Tvom mišljenju vlč. Miloš Čulin bio za misionara među Hrvatima u Johannesburgu, Južna Afrika? On je sad Tvoj 'zemljak' u Windsoru, a spreman je tamo otići».

Sutradan 31. 1. dr. Vince piše svoje posljednje pismo dr. Spuževiću: »Izgleda da vlč. Paršić ne namjerava u Južnu Afriku. Na mojem putovanju po Americi susreo sam mnogo svećenika, koji su bili spremni ići u Johannesburg, gdje bi radili na dobrobit naših vjernika i na slavu Božju. Znam da je Vama svima a moram priznati i meni vrlo neugodno da se cijela stvar ovako razvila. Ali za sada ne vidim drugog izlaza. Ne može se čovjeka prisiliti ... Učinit ću što god mogu da se stvar što prije riješi. Ne možete ni Vi stajati u ovakvoj neizvjesnosti. Ali s druge strane moramo razborito raditi, da se i opet ne zaletimo. Hvala Vam još jednom za sve napore koje činite za naše vjernike ne samo u Johannesburgu nego i po cijeloj Južnoj Africi.« No, prije nego je dobio Spuževićev odgovor Vince se nalazio u posjetu južnoameričkim Hrvatima, a za otvaranje svoje pošte ovlastio je hrvatskog dušobrižnika u Rimu mgr. Josipa Borošaka, koji je na prispjelo Spuževićevo pismo od 15. 2. odgovorio šest dana kasnije. Borošak mu među ostalim javlja: »Dr. Vince se vraća u Rim oko polovice mjeseca ožujka, te će Vam on potom odgovoriti u pogledu svećenika za Južnu Afriku«. Nažalost, Vince se nikada nije vratio u Rim, jer je na povratku iz Venezuele u Pariz, 6. ožujka, poginuo u zrakoplovnoj nesreći Air Francea.

Dakle, unatoč svim spomenutim i dugim, dvogodišnjim, inicijativama i naporima, nastojanja da Južna Afrika dobije hrvatskog svećenika propala su, ali i upozorila da to kompleksno pitanje valja što skorije riješiti. Novu inicijativu preuzima Hrvatski centar – tadašnji predstavnik svekolike hrvatske zajednice u Južnoj Africi – obraćajući se pismeno zamolbom (24. 6. 1968.) Biskupskoj konferenciji u Zagrebu da odredi jednog svećenika koji bi organizirao pastoralni rad za hrvatske iseljenike u Južnoj Africi. I doista, pristankom Katoličke biskupske konferencije Južne Afrike i njezina biskupa H. Boylea te Hrvatskog centra u Johannesburgu s jedne strane i Biskupske konferencije u Zagrebu i Franjevačke provincije u Zadru s druge strane utemeljena je Hrvatska vjerska zajednica – Župa sv. Jeronima u Johannesburgu dekretom Biskupske konferencije u Zagrebu, br. 53-BK-1969. Ravnateljstvo hrvatske inozemne pastve sporazumjelo se s franjevačkom provincijom sv. Jeronima u Zadru da se za prvoga i stalnog svećenika u tu zemlju pošalje fra Ivo (Stanko) Perović, dugogodišnji misionar franjevačke Kustodije za Svetu Zemlju, kamo je iz Aleksandrije stigao u Johannesburg 29. 3. 1969., svečano dočekan od mnogobrojne hrvatske katoličke zajednice.

Plodnu i raznovrsnu petnaestogodišnju djelatnost fra Ive Perovića pamti svaki njegov tamošnji suvremenik, od kojih jedan reče: »Bio je čovjek mnogih talenata«. Organizirao je Hrvatski katolički centar, osnovao prvo Pastoralno vijeće, glazbeni zbor, pokrenuo glasovni bilten *Župne vijesti* (1974., glavni urednik Tvrтко A. Mursalo), započeo ciklus predavanja »Vjera i kultura«, utemeljio tečajeve hrvatskog jezika – subotnju »malu školu«, organizirao blagdanske društvene priredbe i sabore, te hrvatski klub mladih učeci ih zavičajnoj narodnoj pjesmi i plesu narodnoga kola. Nije zaboravio ni na Kustodiju Svete Zemlje, surađujući u osnivanju Komesarijata za Svetu Zemlju u Južnoj Africi.

Dolaskom o. fra Veselka Grubišića (20. 5. 1979.) i pet godina kasnije (1984.) iz Argentine fra Marijana Zlovečere, rad se Pastoralnog vijeća proširuje na Durban i Cape

Town. Tada misija dobiva konačni oblik načina rada objedinjujući sve hrvatske naseobine raštrkane na golemu prostoru juga Afrike.

Rad te trojice svećenika nije bio nimalo lak (posebice fra Ive), manje zbog činjenice što su njihovi vjernici bili jedni od drugih udaljeni i po nekoliko tisuća kilometara, a više stoga što su svoja nastojanja morali usmjeriti na ujedinjenje dviju različitih skupina iseljenika, to jest stare i nove emigracije. A to je pojava koja je općenito bila prisutna u našem iseljensktvu: tzv. Jugoslaveni i tzv. politički emigranti. O tome najzornije svjedoče dva zapisa monsinjora Vladimira Stankovića koji je u službu ravnatelja Hrvatske inozemne pastve stupio koncem rujna 1969. nasljeđujući dr. Vincu, a prvi put je pohodio Hrvate u Južnoj Africi godine 1978.: »Na Uskrsni ponedjeljak (dotične godine) sam s fra Ivom pohodio jednu obitelj gdje je domaćin bio u kolicima, ne sjećam se više da li je doživio automobilsku nesreću ili je nešto drugo posrijedi. Kad smo stigli u tu kuću našli smo već njihove dvije prijateljice, majku i kćerku, obje rođene u Južnoj Africi. One me upitaše odakle sam došao. Ja odgovorih: iz Hrvatske. Onda mi reče ona mlađa: Nema Hrvatske! Bio sam iznenađen i zapanjen i počeo sam im tumačiti kako Hrvatska postoji, danas u sklopu države Jugoslavije, ali u Zagrebu postoji i Sabor i Vlada i sve ostalo. A ona mi reče: Ja sam lani bila na Braču, to je Jugoslavija, Hrvatske nema. Bio sam vrlo uzbuđen, ali sam se svladao a kasnije sam shvatio da, nažalost ne misli tako samo ona. Evo još jedan primjer. Tih sam dana s fra Ivom obišao više naših obitelji. U jednoj od njih neki je vrlo simpatičan čovjek pričao kako je prošlog ljeta po prvi puta bio u 'starom kraju' i kako se u Dubrovniku sreo s jednim Slovencem i onda je rekao: 'Nikada prije nisam mislio da je tako velika razlika između njegovog slovenskog i našeg jugoslavenskog jezika ...' No ako je fra Ivo imao teškoća s tom pojavom, mogu si misliti kako je sve to proživljavao kada je došao u Južnu Afriku Hercegovac fra Veselko Grubišić ili kasnije stari politički emigrant fra Marijan Zlovečera.«⁴

Iz tih vjerodostojnih priopćenja msr. Stankovića nije teško razabrati kako su ti anacionalni momenti mnogim našim svećenicima u iseljensktvu otežavali pastoralno djelovanje u bilo kojem obliku vjerskoga, kulturnog i drugog zajedništva između starijih i mlađih doseljenika. Neizostavno valja spomenuti rečenicu msr. Stankovića iz spomenutog govora: »No poznavatelji iseljensktkih prilika znaju da ta tema ni danas nije neaktualna«.

U svemu tome, kao uostalom i u drugim oblicima rada, društvenog okupljanja, uzajamnosti, zajedništva i suživota među hrvatskim iseljenicima u Južnoj Africi, nezamjenjivu ulogu odigrale su *Župne vijesti*, dugo jedino dvomjesečno glasilo Hrvatske katoličke zajednice, koje sustavno izlazi od početka 1974., a u želji da »naša riječ dođe u naše hrvatske domove«, kaže fra Ivo Perović u desetom jubilarnom broju i nastavlja: »Sudeći po kritikama drugih, i u zemlji i u inozemstvu, *Župne vijesti* su vrlo dobro odigrale svoju ulogu u posljednjih deset godina. To nije ambiciozna publikacija, ali preko nje naši ljudi, koji su često udaljeni i preko 1000 kilometara od nas, dobivaju sve vijesti o župi i njenim djelatnostima. Osim normalnih vijesti, *Župne vijesti* nas obavještavaju o krštenjima, vjenčanjima i neminovno o onim članovima naše zajednice koji nas napuštaju zauvijek. U njima najavljujemo naše goste, komentiramo o uspjehu zabava i

⁴ Iz govora msr. Stankovića prigodom promocije knjige *Južna Afrika i Hrvati*, Zagreb, 23. veljače 2001.

obavještavamo župljane o radu župnog vijeća« (br. 10/1984). Tako je i danas, pod uredništvom fra Karmela Ivica Stričića koji je od 1995. na čelu Hrvatske katoličke misije u Južnoafričkoj Republici.

Kad su sredinom godine 1985. stupili na snagu novi crkveni propisi prema kojima su predsjednici Pastoralnih vijeća sami župnici, njima je predviđeno da se osnivaju i Gospodarska vijeća, čime je djelokrug rada Vijeća i cjelokupne zajednice bio znatno proširen i zahtijevao veći prostor od onoga što ga je imala kuća u Sydenhamu u kojoj su se obavljali vjerski obredi, kulturne i zabavne aktivnosti, pa je 6. kolovoza 1986. kupljena veća i modernija kuća s prostranim zemljištem (5265 četvornih metara) u Houghtonu, predgrađu Johannesburga. Tri dana kasnije *Župne vijesti* o tom događaju izvješćuju pučanstvo: »Hvala Bogu, Blaženoj Djevici Mariji i našim zajedničkim nastojanjima, na blagdan Preobraženja Gospodinova (6. kolovoza) kupili smo zemljište s kućom za naše novo središte (...), koja će se koristiti za različite potrebe, a u nedjelju i blagdane služiti će nam kao privremena kapela za slavlje Euharistije dok ne sagradimo crkvu. Novo središte kupljeno je za R 160.000 i upisano je na naslov: HRVATSKA VJERSKA ZAJEDNICA – JUŽNA AFRIKA – ŽUPA SV. JERONIMA – JOHANNESBURG. Novac za kupnju posudila nam je Biskupija Johannesburg« (...) (*Župne vijesti*, br. 3/1986).

Nisu prošle ni tri pune godine, a već se pokazalo da je kapela u središtu tijesna za obavljanje svih crkvenih obreda, pa je Vijeće zajedno sa svećenicima nakon ankete među vjernicima odlučilo pokrenuti pitanje gradnje nove crkve. Vijeće grada Johannesburga odobrava gradnju 1. kolovoza 1990. na zemljištu u Houghtonu. Kamen temeljac postavljen je 28. travnja 1991. Ta impozantna bogomolja bila je završena za samo dvije godine; projektantsko je djelo tamošnjeg hrvatskog iseljenika, arhitekta Željka Mačeka, i doista resi taj dio predgrađa Johannesburga. Uz arhitekta Mačeka, u realizaciji projekta sudjelovao je inženjer Mario Stegić, dok je interijer zamislio, i dobrim dijelom izveo, fra Marijan Zlovečera.

»Ispred oltara dominira vjerna kopija (u istoj veličini) Višeslavove krstionice, a sam oltar krase pala – odljev poznate pale Jurja Dalmatinca 'Bičevanje Krista' iz 1480. godine. Crkvu resi i kip Majke Božje izrađen u španjolskom baroku – star 300 godina, dar udovice pokojnog Đure Markušića. Tabernakul u obliku zemaljske kugle, kao i križ na tornju, rad je tamošnjeg hrvatskog majstora Perice Oreba, a križni je put u Hrvatskoj izradio Davor Runtić. Fresko – sliku u svetištu 'Posljednju večeru' izradili su Anka Vučković i Marijan Zlovečera, a ornamentalne vitraže južnoafrički umjetnik Leo Theron. Umjetničku obradu ambona izvela je Jasna Bošnjak. Nova crkva ima 250–300 mjesta za sjedenje.«⁵

Svijest o duhovnom očuvanju narodnog identiteta, naše slike pred južnoafričkom crkvom i društvom, stvorila je među južnoafričkim Hrvatima odlučnost i pouzdanje, pa je njihova pomoć u gradnji toga zdanja bila i ostala temeljnom potporom. Čekalo se samo na ispunjenje želje župljana da sveti čin posvećenja crkve osobno obavi zagrebački kardinal Franjo Kuharić. Bilo je to 5. prosinca 1993., za blagdan Bezgrešnog začeca blažene djevice Marije, kada je kardinal Kuharić, uz nazočnost monsinjora Stankovića, provincijala dr. Šikića, o. Ive Perana, o. Franje Zelenike, o. Veselka Grubišića i

⁵ Vladimir Stanković: »Prva hrvatska crkva u Africi«, *Glas koncila*, br. 50, 12. prosinca 1993.

mnoštva župljana obavio taj čin. Iz kardinalova veličanstvenoga govora izdvojimo samo ovu rečenicu: »Dok nam u domovini ruše crkve i oltare, vi Hrvati u svijetu gradite nove crkve koje će vas kao u školi života okupljati da razvijete civilizaciju duha a ne smrti.«⁶

S obzirom na ulogu koju je putem hrvatskih misija i župa odigrala Crkva u hrvatskom iseljeništvu tijekom Domovinskog rata, neosporno je da je njezina hrvatska inozemna pastva bila najorganiziranija ustanova, a svećenike, pastoralne suradnike i socijalne radnike nije trebalo posebno poticati da zajedno sa svojim vjernicima izvrše domoljubnu dužnost. Na primjeru Južne Afrike mogla bi se o tome napisati opširna studija. Spomenimo samo da je nakon velikosrpske agresije na Republiku Hrvatsku zajednica južnoafričkih Hrvata na poziv Pastoralnog vijeća formirala 8. kolovoza 1991. hrvatski Caritas u prostorijama Hrvatske vjerske zajednice u Houghtonu. Caritas je utemeljen kao podružnica hrvatskog Caritasa iz Zagreba, koji je tada imenovao fra Marijana Zlovečeru za svoga predstavnika u Južnoj Africi, a za predsjednicu je uprava Vijeća postavila gđu Nevenku Višić, koja i danas, s potpredsjednicom gđom Ljubicom Lisica i fra Ivicom Strčićem, neumorno i revno vodi sva predstavništva u većim gradovima i provincijama među Hrvatima Južne Afrike. Prva godina rada te humanitarne organizacije bila je gotovo isključivo posvećena prikupljanju i slanju pomoći u Hrvatsku, dok se sadašnji rad uvelike širi na samu zajednicu u kojoj ima sve više onih kojima je potrebna višestruka pomoć.

Umjesto bilo kakva zaključka o mjestu i ulozi Hrvatske katoličke zajednice u Južnoj Africi, valja istaknuti da je ta zajednica bila i ostala inicijator, promicatelj i budni čuvar svekolikog duhovnog, nacionalnog, kulturnog i inog života među tamošnjim Hrvatima.⁷ Okolnosti u kojima je započela i nastavila svoje djelovanje bile su doista teške, ali danomice joj je rad bio sve organiziraniji, opsežniji i učinkovitiji, unatoč svim raznolikostima i velikim udaljenostima među vjernicima, ljudima različitih mentaliteta i stupnjeva naobrazbe, koji su onamo stigli iz raznih krajeva Hrvatske.

S istim entuzijazmom i upornošću Hrvatska katolička zajednica i danas uspješno nastavlja okupljanje naših iseljenika da bi u zajedništvu osjećali toplinu doma i njegovali ozračje rodnoga kraja.

IZVORI

Arhivska građa iz Cape Towna i Den Haaaga (preslike) u vlasništvu Tvrtka A. Mursala.

Arhiv Hrvatske biskupske konferencije, Zagreb.

Glas koncila, Zagreb, 1969. do 1996.

Hrvatska domovina, Zagreb, 10. listopada 1899.

⁶ Kuharić prema Stanković: »Prva hrvatska crkva u Africi«, *Glas koncila*, br. 50, 12. prosinca 1993.

⁷ Živ nacionalni osjećaj i svijest naših iseljenika vjerno odražava citat, koji komentira tada aktualnu političku izjavu: »Zvali su nas foreigners (stranci), stinking immigrants (smrdljivi emigranti), a u Australiji još i danas Wogs (posprdno ime za emigrante iz Azije). Tako su nas neljubazni stranci ponekad zvali i označavali. Sad čujemo da nas Predsjednik predsjedništva Republike Hrvatske drug Jakov Blažević naziva ni manje ni više, nego demoraliziranim otpacima naše zemlje. Druže Blaževiću, daleko od domovine nažalost jesmo, ali demoralizirani nismo, još k tome da smo otpaci – definitivno nismo. Naprotiv, naš je moral visok« (*Župne vijesti*, br. 2/1977).

Jutarnji list, Zagreb, 27. ožujka 1937., 5. kolovoza 1938., 15. kolovoza 1938.

LAKATOŠ, Josip, *Narodna statistika*, Zagreb, 1914.

Narodni list, Zadar, 19. rujna 1899., 14. veljače 1902.

Novi iseljenik, Zagreb, 31. ožujak 1936., 1. listopad 1936.

Ured Dušobrižništva za Hrvate, Rim.

Župne vijesti, Johannesburg, 1974. do 1994.

LITERATURA

ANIĆ, Josip (1997). »Pisani tragovi u domaćoj periodici i publicistici o Hrvatima u Južnoafričkoj Republici«, u: *Hrvatske iseljeničke teme*. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti, str. 29–40.

ANTIĆ, Ljubomir (1990). »Hrvati u Africi – crna sudbina na crnom kontinentu« (feljton), *Večernji list*, Zagreb, 26. XII. 1990. (i dalje).

A. Z. (1938). »Naši iseljenici na Crnom kontinentu«, *Jutarnji list*, Zagreb, 15. VIII. 1938.

BLAGUS, Stjepan (1929). »Stanje hrvatskih iseljenika u Južnoj Africi«, *Obzor*, Zagreb, 20. VIII. 1929.

Crkva i hrvatsko iseljeničtvo (1982). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

DERADO, Klement i ČIZMIĆ, Ivan (1982). *Iseljenici otoka Brača*. Zagreb: SIZ za kulturu općine Brač.

GOL, Nenad (1973). »Naši iseljenici na jugu Afrike«, *Matica*, Zagreb, god. 23, br. 6, str. 28–29.

HETRICH, Ivan (1996). *U potrazi za Hrvatima: kroz Južnoafričku Republiku*. Zagreb: Marin Držić.

HOLUB, Emil (1890). »Od Capstadta u zemlju Mašukulumba« (ulomak), *Naša sloga*, Trst, 17. IV. 1890.

HOLJEVAC, Vječeslav (1968). *Hrvati izvan domovine*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.

Katolička crkva i Hrvati izvan domovine (1980). Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

LAUŠIĆ, Ante (1993). »Hrvati i Hrvatska katolička zajednica u Južnoafričkoj Republici«, *Mariolić*, Zagreb, god. 26, br. 6, str. 931–940.

LAUŠIĆ, Ante (1993). »Zajedništvo južnoafričkih Hrvata«, *Matica*, Zagreb, god. 43, br. 8, str. 36–37.

LUŠIĆ, Vinko (1939). »Ivan Peribonio – zaslužni Hrvat u Južnoj Africi«, *Novo doba*, Split, veljača 1939.

MALINARIĆ, Klement (1904). »Crtice iz Južne Afrike«, *Kalendar Danica*, Zagreb.

MIRKIĆ, Filip (1900). »O putovanju u Južnu Afriku. (Sa 40 Primoraca u Kapstadt)«, *Hrvatski narod*, Zagreb, 12. IV. 1900.

MURSALO, Tvrтко A. (1981). *In Search of a Better Life: A Story of Croatian Settlers in Southern Africa*. Johannesburg: [s.n.].

MURSALO, Tvrтко Ante (prir.) (1985). *Iseljeničtvo Pavla Vidasa*. Johannesburg: [s.n.].

MURSALO, Tvrтко A. (1992). »Hrvati u Južnoj Africi«, *Hrvatski iseljenički zbornik 1992*, Zagreb, str. 175–182.

VIDAS, Pavao (1899). »Hrvatske simpatije za Bure«, *Novi list*, Rijeka, 15. XII. 1899.

VISKOVIĆ, Vinko (1936). »Naši iseljenici u Južnoj Africi«, *Novi iseljenik*, Zagreb, 1. V. 1936.

VISKOVIĆ, Vinko (1938). »Iseljenička društva u Južnoj Africi«, *Novi iseljenik*, Zagreb, 1. IV. 1938.

World Population Data Sheet (1993). Washington: Washington Population Reference Bureau.

Ante Laušić

THE CROATIAN CATHOLIC MISSION SERVING THE CROATS IN SOUTH AFRICA

SUMMARY

Within the context of several centuries of Croat migration and settlement in new areas, throughout the world, one cannot neglect the African continent, especially its most southern part – the Republic of South Africa. But here, as opposed to the situation in other Croat immigrant colonies, immigration was not massive or organised, as it was in the Americas, in Australia and New Zealand, but rather it was individual, spontaneous or carried out in small groups. People would arrive on the basis of invitations or thanks to the support of an already settled close or distant relative, relative-in-law, friend or acquaintance. A distance of several thousand kilometres (e.g. Cape Town or Pretoria) did not, even from the start, hinder them in their mutual contacts and what is more important, in their material and moral solidarity, either on the individual level or through mutual benefit organisations that can be systematically traced from the beginning of the 20th century to the present day – although they were once stronger and more numerous, whereas now they are weaker and fewer. From the 1860s, however, the leader among all former associations and humanitarian societies was the Croatian Catholic Community, the ardent guardian of the religious and cultural life of Croats in South Africa, and this is also the basic message of this paper, which attempts to describe its establishment, its development and its present state.

KEY WORDS: Croats, immigration, South Africa, the Catholic Community, the Parish of St. Jerome

Ante Laušić

LA MISSION CATHOLIQUE CROATE AU SERVICE DES CROATES D'AFRIQUE DU SUD

RÉSUMÉ

L'étude des migrations des Croates au cours des siècles et leur installation dans de nouveaux lieux, pratiquement aux quatre coins du monde, ne saurait omettre le continent africain, et en particulier sa pointe méridionale : l'actuelle République sud-africaine. Comme dans de nombreuses colonies d'émigrés croates, l'installation de nouveaux venus ne s'y fut pas de façon massive et organisée, à la différence, par exemple, de ce que connurent le continent américain, l'Australie et la Nouvelle Zélande, mais individuelle, spontanée ou encore par petits groupes. Les émigrés venaient sur l'invitation ou avec l'aide de quelque parent plus ou moins proche, ami ou connaissance, déjà installé en cet endroit. L'éloignement, de plusieurs milliers de kilomètres (entre Cape Town et Pretoria, par exemple) ne les empêchait pas, pas même aux débuts de l'immigration, d'entretenir des contacts et, chose plus importante encore, de s'aider mutuellement, matériellement et moralement, soit individuellement, soit par le biais d'associations d'entraide, dont on peut suivre l'activité depuis le début du 20ème siècle jusqu'à nos jours ; elles sont aujourd'hui moins nombreuses et moins fortes qu'autrefois. A partir des années 60 du siècle dernier, c'est la mission catholique croate qui devient la figure de proue de toutes les associations et sociétés de bienfaisance ayant existé jusqu'alors. Elle œuvre en ardent gardien de la vie religieuse et culturelle des Croates d'Afrique du sud. Cet article décrit sa mise en place, son développement et son activité actuelle.

MOTS CLÉS : Croates, émigrés, Afrique du sud, Mission catholique, paroisse Saint-Jérôme